

ПРАВОВА ДОПОМОГА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Діденко О. І.

магістр кафедри права

Вінницький національний аграрний університет

*Науковий керівник: **Опольська Н. М.***

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри права

Вінницький національний аграрний університет

м. Вінниця, Україна

Правова допомога є одним із необхідних елементів забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина. Сьогодні багато дослідників цікавляться поняттям правової допомоги, тривають наукові дискусії щодо характеру та природи правової допомоги, існує багато підходів до визначення самого поняття правової допомоги. Широко обговорюється співвідношення понять «правова допомога» та «захист від обвинувачення». Незважаючи на численні публікації, присвячені цим питанням, переважна більшість з них присвячена безоплатній правовій допомозі та проблемам її реалізації в Україні. Останніми роками вчені почали частіше звертатися до проблеми отримання і надання правової допомоги. Одні з них робили акцент на вивченні правової допомоги у конституційному праві (Н. В. Альбрانت, Т. І. Ільїна, О. В. Кривоносова, А. Г. Манафов, Р. Г. Мельниченко), другі розглядали роль адвокатів і нотаріусів у процесі надання правової допомоги, треті – правову природу адвокатської діяльності, статус адвоката і організацію діяльності адвокатури. Окремі аспекти забезпечення особі права на правову допомогу у різних сферах державної діяльності досліджувались у роботах О. М. Бандурки, Т. В. Варфоломеевої, А. Т. Комзюка, В. В. Копейчикова, О. Ф. Скакун, П. М. Рабиновича та ін [1, с. 40].

В Україні право на правову допомогу є конституційним правом кожної людини, яке гарантується державою. Відповідно до ст. 59 Конституції України « Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав » [2, ст. 59].

Оскільки право на одержання безоплатної правової допомоги закріплено в Конституції України, то воно відноситься до основних, тобто конституційних прав і свобод. Тому право на безоплатну правову допомогу в числі інших основних прав і свобод складає основу правового статусу особистості і як конституційне право володіє найвищою юридичною силою і підлягає підвищеному захистові. На

рівні Конституції України право на безоплатну правову допомогу відображає постійні правовідносини суб'єктів конституційного права і характеризується своєю нормативністю»[3, ст. 12].

Право на безоплатну правову допомогу є лише одним з аспектів конвенційного права на правову допомогу в кримінальному процесі, складовими елементами якого також є право на ефективну допомогу захисника, право на вибір захисника і відмова від нього, право на спілкування з захисником і забезпечення конфіденційності такої комунікації. На даний час правова допомога є одним із важливих механізмів необхідних для реалізації людиною та громадянином своїх прав, свобод та їх захист [4, ст. 3].

Феномен правової допомоги впорядковує життя суспільства. Його цінність полягає в тому, що така допомога: сприяє забезпеченню справедливості у відносинах між людьми, утримує рівновагу, яка забезпечує можливість нормального існування суспільства, є засобом вираження та дотримання політичних цінностей демократії, правової держави та громадянського суспільства, забезпечує безпосередній зв'язок із мораллю, у суспільному житті виступає засобом для забезпечення її реалізації, виступає своєрідним посередником у разі суспільних нововведень, оскільки однією з функцій правової допомоги є роз'яснення законодавчих норм, їх тлумачення. Інструментом, який забезпечує цінність правової допомоги, виступають законність та правопорядок.

Правова допомога має надаватися на основі базових принципів. До найважливіших з них належать такі: принцип загальності або демократичності (правова освіта та правова допомога доступна для будь-якої людини незалежно від її соціального становища і походження, віку, національності, статі і т. ін.); принцип творчого ставлення до практичного застосування юридичних знань і навиків. Правову допомогу не можна зводити лише до здобуття і споживання правових знань [5, с. 12-14].

Проблеми організації інституту безоплатної правової допомоги досліджувалися багатьма вітчизняними науковцями. Це, зокрема, Є.Ю. Бова, Р.С. Титикало, А.В. Козьминих, Л.В. Тацій, М.М. Антонович, А.В. Богма та ін., а також зарубіжні вчені: Роджер Сміт, Рене Кассен, М. Кіку, М. Кузінс, Бланкенбург, Ф. Рейган та інші. Філософія, що визначила створення систем юридичної допомоги, фактично застосована на обґрунтуванні невід'ємності прав людини, продиктованому міжнародними стандартами.

З метою забезпечення рівного доступу кожного до отримання безоплатної правової допомоги, багато держав ЄС покладають на себе обов'язок по оплаті такої допомоги або встановлюють знижені тарифи з

оплати юридичної допомоги і створюють для цього спеціальні системи БПД, у рамках яких створюють спеціальні органи управління цією системою, тісно пов'язані з урядом, але формально незалежні. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» зробив чинну систему безоплатної правової допомоги в Україні більш ефективною, оскільки він створив правову базу та механізм для реалізації права кожного на правову допомогу у випадках, коли вона повинна надаватися безоплатно. Закон відповідає низці міжнародних угод, учасницею яких є наша держава, зокрема Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та Міжнародному пакту про громадянські та політичні права 1966 р., які зобов'язують держав-учасниць надавати кваліфіковану безоплатну правову допомогу малозабезпеченим особам при обвинуваченні їх у вчиненні кримінальних правопорушень [3, с. 414-416].

Література:

1. Іванцова А. В. Поняття безоплатної правової допомоги в Україні та за кордоном. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8, № 3. С. 40–45.
2. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 січня 2020 р.: (ОФІЦ. ТЕКСТ). К.: ПАЛИВОДА А. В., 2020. (Закони України)
3. Бова Є.Ю. Організація безоплатної правової допомоги в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 / Є.Ю. Бова. К., 2009. 21 с.
4. Оверчук С. В. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. № 1(13) : URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16osvzpl.pdf>.
5. Правова допомога як соціальний феномен [Текст] : автореферат дис. . канд. юрид. наук : 12.00.12 / Г. І. Гладун ; Хмельниц. ун-т упр. та права. Хмельницький, 2019. – 20 с.